

Norske trolldomsprosesser

Prosessnummer: 69

Tiltaltes navn: Margrete Andersdatter

Årstall: 1675

Sted: Drammen i Buskerud

Margrete Andersdaatter

Bytinget 11 mars - 8 april - 22 april 1675.

Peder Christensen ^{Schriver} og Jens Kandestøber har
skrevet Christen Hatmager i anledning
av "den smæk som Christen Hatmager
skal haffue vdført, om deris gl: moder".
Saken blev henviset til magistraten i
Christiania, medmindre Christen gjør
tilbørlig "reparation" for Margrete
Andersdaatter. - Magistratsprotokollen
for Christiania år 1675 eksisterer ikke.

Drammen byding 1/2. 1675

Margrete Andersdaalen

fol. 12 b.

20. 1675. Den 11 marty. ordinarie
byeting, reben at betienne. offer:
werendifs med to: ma: byfoged,
effterskr: læugrettilsmender, nemblig—

fol. 13 a

Jørgen Hauppen Schreder, Johan Glandsorps—
Jacob Nielsen, Herman Eillerdy—Peder Tønders

fol. 14 a.

Peder Christensen Schreder och Jens Kantsbøker,
haffde ved affenvarpsel, jndskeffent
en deel prøiff, anl: oprindelse til
dend smach som Christen Hatmager
schal haffue vdført, om deris gl: moder,
effter forhen actens vdrivning forleden
tingdag, och hürskdifs dend sachsigelse
hand forssaes hand hinde haffuer
giort, och for: Christen Sillige med jnd:
skeffue, til at høre derpaa, effter
skreffingens vidre indhold, som befindes
længelig læst och forkynt, —————

fol. 14 b.

Jndskilffnde wedderpart Christen Habmager
 midde och bleff silspurd, om hand haffde
 prouiffiuen noged at beschylde, derbill hand
 suarede nej, at hand haffde denf: indet at
 beschylde, —

Margrete Andersdaaer

Var da eeden for prouiffiuen bleffuen oplast,
 och i serdelifshed formaaned sil at sige
 sandhed, uden persohns anseelfe, had
 eller avenschat,

Hafte sig da frembesillet Margrete Peders
 daaer m^o: Longomontanj hustru, och
 prouiffied i for^o: Christen Habmagers
 saakior, at Margrete Andersdaaer sf:
 Christen Pedersens, komd ind til hinde
 och begierde at wille hafue noged
 ogyenwand, och war kommen fra
 Christen Habmagers, menef enken Christen
 war inde hoef^o denf: for him kom,
 eller hand kom siden effter, kunde
 him iche saa lige erindre, menef
 same tid, da sagde Christen, dend
 Bohne har jeg nu sagt det til, det
 him loffued mig, det hold him, saa
 spurde him hanf: om hand borde
 sige dj ord til hinde, och hiad
 him suarede, da skulle him haffue
 suared hanf: , broer I mig til det
 Christen; och dermed gick hand bort,
 sly dj wille ingen agt giffue effter
 saadan ord, ey heller haffue dermed
 at besille, och det war wed St: Hans

11/3. 1675

fol. 145.

Dags liden forleden somer, at det passerede,
och vidre viske hün iche derom at
proiffue, hiörpaa hün gjorde hündes
eed, _____

Margrete Andersdaater

Kirken Jens daater dänit förgensens
hüsbrü, proiffued, at nogen sid forleden
for juel, war Christen Hadmager selff
neder i Trind Pedersens gaard som dj
boer i, och wille bage, da sagde hand
sil hünde, dj legger mig sil, at jeg schülle
haffue schiell Maren Kandsoliers
moder for en broddkøne, om ieg
haffr sagt det, saa lad dem beüpfse
det, da suared hün, ja Christen der
wil goed beüpf sil saadant, och
dermed gick hün fra hanf, och widste
ey widre derom, hiörpaa hün ligeruüs
aflogde hündes eed, -

For: Hadmager bleff silspürt, hiem der
haffde lagt hanf. saadan sag sil,
hiörbil hand suared, at Margrete
Pedersdaater Longomontanj hüsbrü,
haffde robt hanf: vd derfor, hiilchet
hün höigligen benegded, och soer at
aldrig saa war, och ey schülle beüises,
menß hün haffde wel sagt, hiad
hand haffde salt i derifs hiüs, som
offüembemelt,

fol. 15a

da bleff Christen silspürt, hiad det
war Margrete Christen Pedersens haffde
loffued hanf, som hand haffde sagt

fol. 15a.

Margrete Andersdaalen

i Longomont: künfs, da siarede hand, at hand haffde iche sagt det menfs künde dog iche negle, at hand is haffde arist for: Margrete offr til Longomont: effler oyer vand, och endelig saa begierde hand, at hün mötte kün self kome for reben,

Engelbret Mogens Wegler, prouffued, at dend same dag, som Christen Halmejer, haffde hafft brede med docteren m^o: Longomont: kome, som war dagen nest for juleafften, och hand uel hörte at dj allarmede, menfs hand gaf ingen agt derefter, saa kom Christen springendis indtil hannens och bad at dj wille laane hanf: en gf: soblime, da siared hand at dj haffde ingen, saa sprang hand sin kaaf wdgiem, siden nogen stund effler, som Engelbret gick wd och wille hügge sig nogen weed, kom Christen hen til hanf:, och spurte, om hand hörte iche at docterens qünde schielle han, och om hand haffde hört noged aff deris brede dj haffde sammen, da siared hand nej, at hand hörte der intet aff, da sagde Christen, hün har gased hen til Maren Kandsöbers, och sagt at hand haffde lagt hundes moder wd for en broldqünde, da spurde Engelbret

11/3. 1675
fol. 15a

Margrete Andersdatter

han, hvor det komer sig, och at hand
 icke haffde hørt det, da forvalde hand
 det, och sagde at hand haffde snachtet
 med Margrete Christen Pedersens, och da
 spurde hün han ad, hvor fra hand var
 kommen, och det sagde hand hinde,
 och der skulle hand ha saa godt, och
 da spurde hün hanf: huj hand drog
 derfra och hid, effterdi hand haffde
 saa godt der, da spurde hand hinde, huj
 hün drog fra Holsten her op, och her fra
 och derneder igien, och siden her op
 igien, da skulle hün haffue säaret
 hannem, det schalt du faa scham
 for, och den anden dagen dereffter da
 fick hand ondt, menß hülchen det
 gjorde det ondt hand fick, det vidste
 hand icke, och dermed gick hand fra
 hanf: igien, slij Engebret wille icke
 säare hanf: derbil och widre
 vidste hand icke derom at prouffue,
 som hand ligeriups ved eed bekræffted,

Christen Habmager bleff examinert
 om for: prouff, da bekiende hand,
 at det første hand komt hid, kom
 hand i Jens Kantsöbers hüp, och
 deroffte bleff hand kiendt med di folch
 siden kom hand 3^{die} pindtydang nest
 forleden, offter i Slefven Soffrensens hüp
 paa Strönsöen, och der var ochsaa

fol. 15b.

11/3. 1675

- 6 -

fol. 15 b.

Margrete Andersdaater

for: Margrete inde, och sad ved boerdet hoef
Steffens quinde, saa och jorgen deris suoger
och en anden karl, som spurte om det
war en habmager, och det horte hand,
da suared hand ja dertib, at hand war
en habmager, da sagde dend anden, da
haffer I icke werit her lenge, och hand
sagde io-3. och noget paa 4de aar, och
dend merke tid forlenge, da spurde
Margrete huj hand icke bleff som hand
war, da suared hand huj huj icke
bleff som huj war komen fra, ligesom
for: Engebret Wegler proffind, da
suared huj, har du icke andet at
lade mig hore, och ellers sagde nogen
anden ord, den: hand begierde huj
nu wille selff sige; Margrete som war
nærindis begierde at hand motte
beniffe hujad huj sagt, menp huj
klagede nu, at hand sad deroff; til
Steffens och narret hinde, och wille lages
eller ruffies med hinde, och fullt
effter hinde aff stuen och i kiöchenet,
och huj bad hand schulle lade hinde
werre, hand fich scham, ———

For: Christen Habmager sagde nu for
reben, at det hand haffde lacket hinde,
war for dj ord huj haffde salt kaup.
til, menp hand wille icke sige hujad
ord dj war, menp begierde opschelpe i
sagen, och at wille och fore nogen

11/3. 1675

fol. 156.

prøiff aff Sleffen Löffrensens huiups, om di
 ord, som der falt;

Hendrich Smid prøiffied, ligesom for:
 Engebret Wegler, och end ydermere, at
 Mergret haffde loffuet Christen Hatmager
 ont offer til Sleffens, och hand bleff syg
 och laae och saa som en korsmadiche,
 och siden haffde hand sacket hinde for
 det hui loffuet hauf: som en fin gi:
 danne kohne; och at hand forbrød
 hand slog hinde iche i nafse och
 münd saa blodet gick ud; saadan
 ord haffde Christen foretelt for hauf:
 och vidre vidste hand iche derom,

Mergrete Andersdatter

Denne sag berøer med til neste ting
 effter pasche, och foreleggis Christen
 Hatmager, til dend tid, at møde i
 reben igien, och effter pascheaabend,
 forestille, hvad hand sig til befrielse
 sientig eragter, til dereffter paskeindels,
 hvad som löngh och rett eragtes
 ghemef,

8/4. 1675

fol. 156

20. 1675. Dend 8 aprilis. ordina
 rie byeting. offerwerendis med
 Ko: ma: byfoged reben at bekieme
 effterske: lönghbismender, nemlig: =

Jacob Kauffman Schomager, Jens Morkensof, Anders Kauff,

2/4. 1675

-8-

febr. 1865.

Söfren Christens Hoff, Christian Piömschoig,

Margrete Andersdaaker

Denne opsat sag, jmelium Margret
Schrofflichers, och Christen Habmager, bleff
nu effter seeniste opsekkelse aff Jens
Kandsboer och Peder Christensen Schreder
igien i rekke fordret; wedderparten for:
Christen Habmager, haffte nu iche selff
mot, men for frembsent it indleg, at hand
iche ved at haffue gifftet aarsag til
til sagen, efftersom hand ey haffte
schield enen citanerne eller nogen
aff deris, paa erlig nafn och röge,
ey heller ved den: at beschylde,
end det som erligt er, hvorforre
hand beder at di godt folch wille
lade hanf: werre tilfreds, med saadan
^{deris} offerjling, ellers nödis hand at söge
andre middel; _____

Denne sag haffuer overit stillet i beroe,
formiddelst prøuff, som Christen Habmager
berobe sig paa at wille føre til sin
befrielse, och dog nu ey fornemmes noget
til, da efftersom det iche kand billiges,
at hand eller nogen som kunde werre
saa lebsindig och domdrislig, til at
vdføre och blamere folch paa deris
erlig nafn och röge, schulle motte
haffue denn frihed, eller ansees til
befrielse for tilbørlig skreff, formiddelst

8/4. 1675
fol. 196.

Margrete Andersdatter

di siden kunde finde paa en løfs
vndschylding att opsette och proponere,
naar godt folck war lederit paa deris ore,
da paa det at hand dog icke schal
vndschyldte sig at bliffue offuer ihlet med
rebben, helst effterdi at hand lader berette
at verre sinag, schal hand endnu verre
forelagt til idag 8te dage, at møde
persønlig i rette, och da at medtage,
alt hvad hand haffre sig til forsuar,
och da gaaes videre om sagen, hvad
loug och ret eragtes gemef.

fol. 19a.
22/4. 1675

anno 1675 Dend 22 aprilis,
ordinarie Byeting. offerwerendis
med ko: ma: byfoged, rebben at
bekienne, effterschv: Lougrettsmenda,
nemblig: ==

Niels Andersen, Siffuert Hogenpsen —
Joen Soelberg, Tosten Mogensen Smid,

Da i dend sag med Peder Christensen
och Jens Kandsløber, imod Christen
Habmager, effter derom passerede acter,
møtte nu Peder Christensen, och esched
sagen i rette till endelighed, och fremt.
lagde seeniste opsettelse och bilfindelse,
som befindes for for: Christen Habmager

22/4. 1675

fol. 19a.

Margrete Andersdaaler

at være loyelig best och forkynt, —

Før: Christen haffuer icke møt, enddog at
byens hienner tilbøer, at haffue steffnt
hanf: loyelig for hans boepal, och
derforuden bleff nu byens hienner schicket
neder til hanf:, och sigte at hand skulle
komme for retten, da kom dj tilbøge och
berette, at dj fant hanf: icke hieme,
menfs hans quinde suarede, at hand
war reigt od til Niels Schougs mølle,
at vilke omake, menfs kom siden
igien och fik sig mad, och drog der-
med od til Tørchops, som och er en
mølle, och sagde ellers at hand viste
inket med dj godt folck som har
steffnt hanf:, andet end det som ertigt
er tid alle maader, —

Sagsøerne begierede, at dj for Guds
schuld møtte nyde hvad loy och ret
medfører, och derfs gl: moder for saadan
v= tilbørlig v= bevislig billeg och beskylding,
møtte forschaanes,

Endeligen saa bleff nu 3de gange robt
paa før: Christen Habmager, at hand
skulle komme ind for retten, menfs der
er ingen fremkommen, ey heller nogen paa
hans veigne, —

Da hænd sig denne forberørde ^{hæft} bescheff-
fenty: anbel:, da kand aff alle omstend-
digheder nochsom fornemis, at før:

Prægerens

22/4. 1675

fol. 19a.

fol. 19b.

Margrete Andersdaaler

Christen Habmager, megit v= billigen och
 ledsindigen haffr paaført citanternis
 gl; moder Margret Anders daaler it oundt
 roge, ved dend sachsigelse hand haffr
 giort hinde, for hün haffde hols det som
 hün schal haffue loffuet ham effter
 acternis vidre medførende, i dend samme
 sachsigelse sbræker sig til dend fattige
 quünder eris forckinerig, och citanternis
 beschienelse, der mand dog icke kand
 fornemme, at hün som i mange aar
 haffuer overit her i meenigheden, is altid
 har schicket sig well, och ey nogen sid
 hörs eller fornømet, noyed saadant
 til hinde, ey heller noyed andet v= tilbørligt,
 som och ey heller om citanterne hundes
 barn och süoger, som süende schickelige
 och fredelig borgere i meenigheden; hünz fore
 det och eragdes, at saadan Christen Hat-
 magers begaende, er imod christen
 billighed, saa och imod landeloven,
 som icke tilbøder nogen at verre saa
 roudsalendifs, at godt folck deroffuer schulle
 come i rygke, til eris nachdel, vnder
 4 8 sølffs bödder, som vidre aff mandhelge
 balchens 21 capit: kand verre at fornemme
 och som mand dog aff begyndelsen haffr
 eragted, at saadant muligt, künde verre
 scheid, enden aff hasigheds v= berindighed,
 eller stor wanckündighed, at hand ey
 forsbæed, at saadant haffde saa megit

22/4. 1675

fol. 196.

Margrete Andersdaaber

at betyde, saa haffte mand och derfor
 villet bragt det hen til forening och ned-
 dempelse, förind det skulle böme til
 process, och til raad citanterne, at dj
 hauf: derom skulle beschiebe, om hand
 ville verre saadan ord gheskendig, hüllet
 dj och befindes at haffte giort, men da
 aff for: Christen Habmager svar, hvorudj
 hand sig til for: Sacksigelse refererer,
 haffte citanterne eragled, at haffte
 aarsag hauf: oermere at søge, skj for:
 Sacksigelsis ord, som hand slükter sit
 beschiebelse svar med, haffte verit hoffdaar-
 sag, til ald denne handel och process,
 effertj at des Sacksigelse effter prouffens
 tilstand, haffte en anden hendreckende,
 nemblig til citanternes gamle moders
 eris forkleining, och deris beschiebelse,
 end Christen Habmager dem nu vil
 forclare, som och lader sig ansee, jche
 des mindre haffte mand dog heles villet
 seet, at faaed sagen bylagt, dersom for:
 Christen Habmager for retten haffde erclert
 for: godt folch, der dj hauf: for sagen
 jndreffede, V ^{derimode} men ^{derimode} beraabt sig paa
 prouff i sagen at ville fore, om
 Margrete Anders daabers ord jnued hauf:
 som hauf: til dend Sacksigelse imoed
 hinde, haffte giffuet aarsag, och i saa
 maader baade bündet sig ved. sagen,
 och dend at ville forfegle, hvor offer

Vomen's hand haffte sig der til ey villet fordesse,

fol. 200.

Paragermet

22/4. 1675

fol. 20a.

Margrete Andersdaaer

mand och haffr mod gifffue hanf: sid
 och respit derbil, och sampt forelagt
 hanf: saadant at fore, som aff protocollen
 vidre er at fornemme; menp effterdi
 at sagen nu paa 7 vgers sid haffr weit
 opsat, och for: Christen Hatmager dog
 ey allene iche endnu nogen paaberaabende
 vidnisbyrd haffr for, eller lader paaberaa-
 be at wil fore, menp end och sig
 gandsche fra retten vdeholder, och ey
 enken self moder eller nogen paa
 hans veigne, hans vdebliffuellsis aar-
 sag at vdschylde, eller i nogen maader
 til sagen at svare, da kand nocksom
 deraf sluttes, at kand finder sig mistig,
 til at forsuaere for: sin romtalenhed
 med, megit mindre saadan sakke at
 kand beviise, eller i nogen maader
 at vide schiel eller reede til, och ey
 heller at haffue aarsag derbil, och
 dog absenterer sig och syenis at
 bestiche tid sin opinion, och ey nogen
 maader at wil jndfinde sig hoep
 citanterne, eller deris moder til nogen
 fornøjelse och tilfredsstillelse i ringeste
 maader, da effter slig leilighed,
 weed jeg ey forsuarlig, saadan Christen
 Hatmagers adferd at bifalde, och
 derforre saaledis om denne for: sags
 beschaffentz: forrefunden och for billig
 eragel, at for: Christen Jffuers Hatmagers

22/4. 1675
fol. 20a.

Margrete Andersdaaler

ord och sahle insoed for: Margrete Anders daaler, som hand ey i nogen maader haffuer kündet betrise, eller at haffue ringeste schiel eller aarsag til, bör ey, at bone hinde eller nogen hinde paarørende til eris forckleining eller nachdel i nogen maader. Och effterdi at hand dog haffr undersaaed sig saa meget besindige derved at före hinde it out röge paa, insoed christen schyldighed och landslöuen.

Da eragtes billig, at hand derfor bör jndsdaa den: for magistraten i Christiania, hiorhen sagen dersom vidre paaschadiges skienslig remitteris, med mindre at hand endnu görer for: Margrete Anders daaler tilbörig reparation, ved persohns alfförilig och vdförilig erclering. Inidderbid er hand tilfunden at giffue citanterne paa hinde veique, for deme paabragte processis bekostning, deme doubles beschriffuelpe med bereignet 6 rdr: inden halff maanedes dag at betalle, eller at söges aff hans boe ved vrüderings adferd effter löuen; ko: ma: ret i alle maader v=forberenhet, andre saadanne besindige och kaadmündede til affschize och exempell. —

*) Christiania magistrats: protokoll for 1675 finnes ikke. T.L.

fol. 20b